

ΕΛΛΗΝΟΛΟΓΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΙΑΣ ΖΩΗΣ

Οί αποκλίσεις από την Χριστολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Νεστοριανισμός - Μονοφυσιτισμός

Φωτίου Σχοινᾶ, Φιλολόγου Δρ Φιλοσοφίας

Οἱ Ἀρμένιοι εἶναι ἕνας μαρτυρικός, γενναῖος, συμπαθῆς καί εὐγενικός λαός. Ἐχουν κοινή διαδρομή μέ τόν Ἑλληνικό λαό στό προσκήνιο τῆς ἱστορίας. Μάλιστα καί οἱ δύο λαοί στή πρώτη μετά Χριστόν χιλιετία εἶχαν ὡς κοινούς ἐχθρούς τούς Πέρσες καί τούς Ἀραβες. Στή δεύτερη μετά Χριστόν χιλιετία ἔχουν ὡς κοινό ἐχθρό τούς Τούρκους. Εἶναι εὐλογο οἱ δύο λαοί νά ἔχουν ἀναπτύξει φιλικές σχέσεις στό διάβα τῶν αἰώνων. Οἱ Ἀρμένιοι ὁμως δέν εἶναι ὁμόδοξος λαός μέ τούς Ἕλληνας. Ἀνήκουν στήν μονοφυσιτική αἵρεση ἀπό τά μισά περίπου τῆς πρώτης χιλιετίας. Βασικά εἶναι Ἀντιχαλκηδόνιοι, ὅπως οἱ Συροϊακωβίτες στή Συρία καί οἱ Κόπτες στήν Αἴγυπτο. Δέν δέχονται τήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο στή Χαλκηδόνα, καθῶς καί τίς μετέπειτα Οἰκουμενικές Συνόδους, τήν Ε΄ καί τήν ΣΤ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο. Δέχονται τίς τρεῖς πρώτες Οἰκουμενικές Συνόδους, τήν Α΄ στή Νίκαια, τήν Β΄ στή Κωνσταντινούπολη καί τήν Γ΄ στή Ἔφεσο.

Τόν Χριστιανισμό διέδωσαν στήν Ἀρμενία οἱ Ἀπόστολοι Θαδδαῖος καί Βαρθολομαῖος. Ὁ Ἰούδας Θαδδαῖος μαρτυρεῖται ὅτι κήρυξε στήν Ἀρμενία τό 43 ἕως 66 μ.Χ. καί ὁ Βαρθολομαῖος κήρυξε ἀπό τό 60 ἕως 68 μ. Χ.. Οἱ Ἀπόστολοι αὐτοί ἴδρυσαν στήν Ἀρμενία τίς πρώτες χριστιανικές κοινότητες.

Τό 301 μ.Χ. ὁ ἡγεμόνας τῆς Ἀρμενίας Τιριδάτης ὁ Γ΄ (280-330) ὑπό τήν ἔμπνευση καί καθοδήγηση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ ἀνακηρύσσει τόν Χριστιανισμό ὡς τήν ἐπίσημη θρησκεία τῆς Ἀρμενίας. Τό γεγονός αὐτό ἔχει μεγάλη σημασία καθότι ἡ Ἀρμενία γίνεται τό πρῶτο χριστιανικό κράτος στό κόσμο. Ἡ Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία, ἡ νῦν

καλουμένη Βυζαντινή, ἀκολούθησε ἀργότερα. Τό 313 μ.Χ. ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐκδίδει τό διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου μέ τό ὁποῖο κηρύσσει τήν ἀνεξιθρησκία στή Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία. Ἐπειτα ἀπό τή Β΄ Οἰκουμενική Σύνοδο τό 381 μ.Χ. ὁ Μέγας Θεοδόσιος κηρύσσει τόν Χριστιανισμό ὡς τήν ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Τό 451 μ.Χ. συγκλήθηκε ἡ Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος γιά νά ἀντιμετωπίσει τόν Μονοφυσιτισμό. Τόν Νεστοριανισμό κατεδίκασε ἡ Γ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος πού συγκλήθηκε στήν Ἔφεσο τό 431 μ.Χ. ὑπό τήν ἔμπνευση καί καθοδήγηση τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Οἱ Ἀρμένιοι θεώρησαν, μαζί μέ ἄλλους Μονοφυσιτίτες, ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας ἐπρόδωσε τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καί τήν ἀπέρριψαν. Ὅπως γράφει ὁ Ἀρμενικῆς καταγωγῆς ἀλλά ὀρθόδοξος ἱερέας π. Ἰερώνυμος Μαγιλιαν «*Συνήθως υποστηρίζεται ἀπό μια σημαντική μερίδα των Αρμενίων μελετητῶν, κυρίως ιστορικών, ὅτι στή Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας δέν μπορούσαν νά συμμετάσχουν οἱ Ἀρμένιοι λόγω τῆς μεταπολεμικῆς κατάστασης, πού εἶχε ἐπέλθει στήν χώρα μετά ἀπό τόν σφοδρό ἀγῶνα τους κατά τῆς περσικῆς εἰσβολῆς. Δέν εἶναι ὁμως ἔτσι τα πράγματα. Δέν ἀποτελεῖ ἄλλωστε αὐτό δικαιολογία γιά τῆ μη ἀποδοχή τῆς Συνόδου. Εἶναι γεγονός, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι δέν συμμετείχαν ουσιαστικά οὔτε στίς δύο προηγούμενες Οἰκουμενικές Συνόδους τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381) καί τῆς Εφέσου (431), ἀλλά ἀποδέχθηκαν τίς Ἀποφάσεις των, ἐπειδή, ὅπως ἀναφέρουν οἱ πηγές, δέν βρήκαν τίποτε, πού νά ἀντίκειται στήν πίστη τους. Οἱ Ἀρμένιοι παραμένουν στήν ὀρθή πίστη των Πατέρων καί των Οἰκουμενικῶν Συνόδων μέχρι νά ἀρνηθοῦν ὀριστικά, στήν δεύτερη σύνοδο του Ντβίν (553-555), τό Χριστολογικό δόγμα τῆς Χαλκηδόνας καί ἔτσι νά ἀποκοποῦν ἀπό τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας του Χριστοῦ. Καί ἐδῶ σταματᾶ ἡ Ὁρθοδοξία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.*»¹

Οἱ Ἀρμένιοι προσχωρώντας στόν Μονοφυσιτισμό πρεσβεύουν μία «*σύνθετον φύσιν*» στόν Χριστό. Οἱ μονοφυσιτίτες ἀρνοῦνταν τόν ὄρο τῆς Χαλκηδόνας «*εἷς καί ὁ αὐτός Χριστός ἐν δυσί φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διά τήν ἔνωσιν, σφζομένης δέ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως καί εἰς ἕν πρόσωπον καί μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον*»². Οἱ Ὁρθόδοξοι ἐδέχοντο μία «*σύνθετον ὑπόστασιν*», δηλαδή ἡ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπετέλεσε καί ὑπόσταση τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματός του. Οἱ Μονοφυσιτίτες ἐκτός ἀπό τήν μία σύνθετη φύση ἐδέχοντο τήν

φράση «**ἐκ δύο φύσεων**» στό Χριστό ἀρνούμενοι τήν φράση «**ἐν δύο φύσεσι**», τήν ὁποία ἐδέχοντο οἱ Ὁρθόδοξοι. Στό Χριστολογικό δόγμα ἔχουμε τίς ἐκφράσεις «**ἐκ δύο φύσεων**» καί «**ἐν δύο φύσεσι**» γιά τόν Χριστό. Καί οἱ δύο ἐκφράσεις εἶναι ἀπολύτως ὀρθόδοξες, χωρίς ὅμως νά ταυτίζονται νοηματικῶς. Γενικῶς ἡ ἔκφραση «**ἐκ δύο φύσεων**» ἀποσκοπεῖ στό νά τονίσει τήν ὑποστατική-προσωπική ἐνότητα τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ πρός ἄρση κάθε ὑπονοίας διαιρέσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅθεν καί οἱ μετριοπαθεῖς Μονοφυσῖτες τήν ἐδέχοντο, ἐνῶ ἡ ἔκφραση «**ἐν δύο φύσεσι**» δηλοῖ ἀπεριφράστως τίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, καθώς καί τήν διαφορά τῶν δύο φύσεων, ὅθεν καί ἀπερρίπτειτο ἀπό τούς Μονοφυσῖτες καί ἦταν δεκτή μόνο ἀπό τούς Ὁρθοδόξους.

Γενικά τόσο οἱ Μονοφυσῖτες ὅσο καί οἱ Νεστοριανοί ἐταύτιζαν τήν *ὑπόσταση/πρόσωπο* μέ τήν *οὐσία/φύση*. Αὐτή ἡ ταύτιση τούς ὀδηγοῦσε στήν αἵρεση. Εἶναι δέ τόσο βασικῆς σημασίας ἡ διάκριση οὐσίας καί ὑποστάσεως, ὥστε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός λέγει: *“Τοῦτο ἐστί τό ποιῶν τοῖς αἰρετικοῖς τήν πλάνην, τό ταυτόν λέγειν τήν φύσιν/οὐσίαν καί τήν ὑπόστασιν”*³. Στό Χριστό ἔχουμε *ἕνα πρόσωπο/μία ὑπόσταση* καί *δύο φύσεις/οὐσίες*, τή *θεία* καί τήν *ἀνθρώπινη*. Ὡς ἐκ τούτου τό ὑποκείμενο τῶν δύο φύσεων εἶναι ἕνα: δέν εἶναι ἄλλος ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί ἄλλος ὁ υἱός τῆς Παρθένου ἀλλά ἕνας καί ὁ αὐτός. Ἡ πρώτη ἀπλή ὑπόσταση τοῦ Λόγου προσέλαβε (ἐνυποστάτως, ὄχι αὐθυποστάτως οὔτε ἀνυποστάτως) τήν ἀνθρώπινη φύση καί κατέστη ἔτσι σύνθετος: προαιωνίως ἡ ὑπόσταση τοῦ Λόγου ἔφερε τή θεία φύση καί ἐν χρόνῳ ἡ ἴδια ὑπόσταση -ὄχι ἄλλη- προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση, ἀποτελέσασα αὐτή -καί ὄχι ἄλλη ξανατονίζομε- ὑπόσταση τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος. Ἐτσι στόν Χριστό ἔχομε ἕνα ὑποκείμενο στό ὁποῖο κατηγοροῦνται τόσο οἱ θεῖες ὅσο καί οἱ ἀνθρώπινες ἐνέργειες. Ὁ ἐνεργῶν τίς ἐνέργειες, τίς θεῖες καί τίς ἀνθρώπινες, εἶναι ὁ ἕνας καί αὐτός, ὁ Χριστός.

Οἱ Νεστοριανοί ἐκκινούσαν ἀπό τίς δύο φύσεις (ὀρθῶς) τοῦ Χριστοῦ, καί, μὴ δυνάμενοι νά διακρίνουν νοηματικῶς μεταξύ οὐσίας καί ὑποστάσεως, δεχόμενοι τίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ συναποδέχοντο δύο ὑποστάσεις στό Χριστό (ἐσφαλμένως). Ἐτσι κατέστρεφαν τήν προσωπική ἐνότητα τοῦ Χριστοῦ καί θεωροῦσαν ἄλλο τόν υἱό τοῦ Θεοῦ καί ἄλλο τόν υἱό τῆς Παρθένου (ἐξ οὗ Χριστοτόκον ὀνόμαζαν αὐτήν καί ὄχι Θεοτόκον). Κατ’ αὐτούς ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων δέν ἦταν ὑποστατική, ἀλλά ἠθική: ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀποτελῶν κατ’ αὐτούς ἄλλο πρόσωπο καί ἄλλο ὑποκείμενο, ἐνώθηκε ἠθικά μέ τόν υἱό τῆς Παρθένου σέ μιά συνάφεια ἠθική, ἀφοῦ αὐτός

- ὁ υἱός τῆς Παρθένου -διά τῆς ἐργώδους ἠθικῆς προσπαθείας του, κατέστη ἱκανός νά ἐνοικήσει σ’ αὐτόν ὁ Θεός Λόγος.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά οἱ Μονοφυσῖτες ἐκκινοῦντες ἀπό τή μία ὑπόσταση/πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου (ὀρθῶς), καί μὴ δυνάμενοι καί αὐτοί νά διακρίνουν νοηματικῶς μεταξύ φύσεως καί ὑποστάσεως, ἐδέχοντο μία φύση στό Χριστό, τή θεία (ἐσφαλμένως). Ἡ ἀνθρώπινη φύση του ἀπερροφήθη ἀπό τήν θεία⁴.

Τά τελευταῖα χρόνια παρατηροῦμε μία προσπάθεια ὀρισμένων ὀρθοδόξων θεολόγων νά ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι εἶναι κατά πάντα ὀρθόδοξοι καί ὅτι οἱ ὑποτιθέμενη μονοφυσιτική αἵρεση τούς ἀπεδόθη κατά παρανόηση ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων. Ὅθεν καί καλοῦνται οἱ ἐκκλησίες τους ὡς Ὁρθόδοξες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες. Τό πρόβλημα δυστυχῶς ὑποστηρίζεται καί στόν πανεπιστημιακό χῶρο μέ διδακτορικές διατριβές τίς ὁποῖες εὐτυχῶς μέ ἰσχυρή θεολογική ἐπιχειρηματολογία κατέρριψαν ἄλλοι θεολόγοι μέ ἀντεκδόσεις δείχνοντας τήν πλάνη στήν ὁποία βρίσκονται οἱ πρώτοι. Εἶναι χαρακτηριστικό αὐτό πού γράφει ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεῖς π. Ἰερώνυμος Μαγίλυαν: *«Τελειώνοντας αὐτό το μικρό μου ἄρθρο θα ἤθελα νά καταθέσω τή γνώμη μου ἐπί του θεολογικοῦ διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων Μονοφυσιτῶν, ὅτι ὄχι μόνο οἱ Ὁρθόδοξοι, με συνεχῆς, δυστυχῶς, υποχωρήσεις στήν πίστη, ὄχι μόνο δέν βοήθησαν τους ἀδελφούς μας νά καταλάβουν τήν βασική καί οντολογικῶς ἀληθινή καί ἀμετάκλητη Χριστολογία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Δ’ καί ΣΤ’, ἀλλά καί τῆς συνόλου Παραδόσεως καί ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπορρέει φυσικά ἀπό τα σωτήρια δόγματα, ἀλλά μάλλον τους ὀδήγησαν στο μεγάλο ἀδιέξοδο τῆς λεπτής καί πολλές φορές ἀνεπανόρθωτης ἐκ δεξιῶν πλάνης»*.¹

1 <https://www.impantokratoros.gr/armenioi-monofysites.el.aspx>

2 Βασίλειος Ν. Γιαννόπουλος, Ἱστορία καί θεολογία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐκδ. Ἐννοια, Ἀθήνα 2011, σελ. 243-244.

3 Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μτ’ 39-40, τόμος II, ἐκδ. Β. Kotter, Βερολίνο 1973, σελ. 112.

4 Φώτη Σχοινᾶ, Βυζαντινὴ λογικὴ καί ὄντολογία. Ἡ περὶ κατηγοριῶν διδασκαλία Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐκδ. Παρουσία, Ἀθήνα 2006, σελ. 42

«ΛΟΓΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΙΑΣ ΖΩΗΣ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΥΠΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄ 2020 – 2021

ΦΥΛΛΟ 7ο - ΙΟΥΝΙΟΣ 2021